

Ж. Абдрахманова

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің оқытушысы,
филология ғылымдарының кандидаты

ЭРГОНИМДЕРДІҢ ҚАЛАЛЫҚ ОНОМАСТИКАДАҒЫ ОРНЫ

Аннотация: Автор урбонимдерді, соның ішінде, эргоурбонимдерді Қазақстан топонимикасының эволюциясын көрсететін ономастиканың саласы ретінде ұсынып, Атырау қаласына қатысты мысалдарды талдап көрсетеді. Жалпы түрде Атырау қаласының эргоурбонимдік номинациялар номенклатурасын деңгейлерге бөледі және олардың жасалу жолдары мен мазмұн-мағынасын ашып береді. Бұл мақала егемен еліміздегі қалалардың мәдени-тілдік құрылымын айқындауға көмектеседі, соның ішінде, қалалық тілдік кеңістіктегі мемлекеттік тіл – қазақ тілінің орны мен рөлін, болашағын талдауға, болжамдауға мүмкіндік береді. Қазақ тілінің бүгінгі жағдайы мен болашағы оның қаншалықты қалалық (урбандалған) тіл болып, қаланың әлеуметтік-коммуникативтік кеңістігінде қолданысқа ие болуымен тығыз байланыстылығы айтылып, оның мән-мағынасы кең көлемдегі лингвомәдени, когнитивтік зерттеулерді қажет ететіндігі сөз болады. Отандық лингвистикада жаңа ғылыми зерттеу объектісіне айналып жүрген эргоурбонимдердің болмысы және ерекшеліктері қарастырылады.

Тірек сөздер: эргонимдер, урбандалу, онимдер, ономастика, топонимия, эргоурбонимдер.

Ж. Абдрахманов

Преподаватель Атырауского государственного университета им.
Х.Досмұхамедова, кандидат филологических наук

МЕСТО ЭРГОНИМОВ В ГОРОДСКОЙ ОНОМАСТИКЕ

Аннотация: Автор представляет урбонимов, в том числе эргоурбонимов, как отрасль ономастики, отражающая эволюцию топонимики Казахстана, анализирует примеры, касающиеся города Атырау. В целом, эргоурбонимические номинации города Атырау распределяют на уровни и раскрывают пути их создания и содержание. Данная статья поможет выявить культурно-языковую структуру городов суверенной страны, в том числе, анализировать, прогнозировать место и роль, будущее государственного языка - казахского языка в городском языковом пространстве. Говорится о нынешнем состоянии и перспективах казахского языка, как городского (урбанизационный) языка, так и его функционировании в социально-коммуникативном пространстве города, его значение требует обширных лингвокультурных, когнитивных исследований. Рассматриваются сущность и особенности эргурбонимов в отечественной лингвистике, которые становятся объектом новых научных исследований.

Ключевые слова: эргонимы, урбанизация, онимы, ономастика, топонимия, эргоурбонимы.

Z.Abrakhmanova

Lecturer at Atyrau State University named after H. Dosmukhamedov,
candidate of philological sciences

PLACE OF ERGONYMS IN URBAN ONOMASTICS

Abstract: The article examines the nature and peculiarities of ergourbonims as the object of the latest scientific research of national linguistics. The author presents urbanonyms, including ergurbanonyms, as a branch of onomastics, reflecting the evolution of Kazakhstan's toponymy, analyzes examples concerning the city of Atyrau. In general, ergourbonimic nominations of the city of Atyrau are divided into levels and reveal the ways of their creation and content. This article will help to identify the cultural and linguistic structure of the cities of a sovereign country, including, to analyze, predict the place and role of the state language - the Kazakh language in the urban linguistic space. In his speech, he noted that the current state and prospects of the Kazakh language, both an urban (urbanization) language, and its functioning in the social and communicative space of the city, its significance requires extensive linguocultural, cognitive research. The essence and features of ergurbanonyms are considered in Russian linguistics, which become the object of new scientific research.

Keywords: ergonyms, urbanization, onyms, onomastics, toponymy, ergourbonims

Тарихи-әлеуметтік үрдістердің қоғам өмірінің басқа салалары сияқты тілдік-коммуникациялық ортаға да өзгерістер мен трансформациялар алып келетіні заңды құбылыс. Отандық лингвистика ғылымы бағытында сондай жаңа зерттеу объектісі ретінде еліміздегі урбанистік тілдік-әлеуметтік кеңістікті айтуға болады. Урбанизм деген сөз латынның «urbanus» – қалалық деген сөзінен шыққаны белгілі, яғни бұл сөз адамзат мәдениетінде қала рөлінің артуына байланысты өнер мен әдебиетте қала тіршілігін бейнелеуден туындады, сондықтан бұл ұғым әлемдегі урбанизация үрдісінің жылдан-жылға өсуінің заңды мәдени-әлеуметтік нәтижесі болып табылады. Жоғарыда айтып өткеніміздей, бұл процесс лингвистикалық тұрғыдан да жаңа құбылыстарға әкелді, соның тікелей көрінісі – қалалық ономастикалық кеңістіктің тілдік құбылыс ретінде өз алдына дамуы, оның жаңа бағыттарының пайда болуы еді.

Енді лингвистиканың бұл саласы да біздің елімізде өз орнын табады деген сенімдеміз, себебі қаланың рөлі барған сайын артуда, ауылдан қалаға миграция жылдан-жылға үдеу үстінде, соның ішінде бұрынғы көшпелі, кейінгі ауылдық мәдениеттің өкілдері барған сайын қалалықтарға айналуға. Яғни, бүкіл әлемде болып жатқан жергілікті жерден қалаға көшу, қаланың өсу үрдісі біздің елімізде де көрініс табуда. Қалалардың өсіп-өркендеп, кеңінен қанат жаюы жалпы ел дамуының алғы шарттарының бірі екендігі белгілі. Демек, тіл білімі саласында көп жылдар бойы қалыптасқан дәстүрлі атауларды зерттеуден урбанизациялық үрдістің нәтижесі болып табылатын урбонимикалық атау жүйесін талдауға бетбұрыстың қажеттігі туып отыр. Оның негізгі мәні мен бағыты қаланың топонимиялық тезаурусын, соның ішінде эргоурбонимдер тезаурусын жасақтау, зерттеумен байланысты. Бірақ біздің қалалардағы ономастикалық-топонимиялық процесс осыған байланысты тек қазақы сипат алу үстінде екен, болмаса қазақ тіліндегі атаулар мемлекеттік тіл болуына байланысты басымдықта екен

деп айтуға тағы болмайды, себебі қаладағы онимдер, ономастика жүйесінде шетелдік, басқа тілдік, екі немесе үш тілдік құбылыстар жиі кездеседі, тіпті олардың саны кейде қазақ тіліндегілерден көбірек екенін мойындау керек, бұл әсіресе осы біз талдап отырған эргоурбонимге әбден тән құбылыс болып келеді. Сондықтан осы тілдік феномен де зерттеуді, жүйелеуді, лингвомәдени және жалпы лингвистикалық талдауды қажет етеді. Сондай-ақ этнолингвистикалық, этнолингвомәдени атаулардың заманауи эргоурбоним түрінде қалыптасуының ұлттық-дүниетанымдық мәні мен жасалу жолдары да ерекше құбылыс болып табылады. Ол құбылыстардан қазақ халқына тән мәдени-лингвистикалық айшықтарды іздеу, олардың тілдік және дүниетанымдық сырын ашу да дәстүр мен жаңашылдықтың, көшпелі мәдениет пен қалалық өркениеттің арасындағы сабақтастықтың қазіргі көрінісі ретінде тілдік және мәдени ерекше қызық құбылыс болып табылады.

Осы себептен қалалық ономастиканы зерттеу, бір жағынан, жалпы ұлттық, әлемдік ономастикалық зерттеулердің аясындағы мәселе болса, сонымен бірге этнолингвистика тұрғысынан бұрын негізінен жер-су атауларын, ауыл-аймақ атауларын зерттеп келген біздер үшін қызықты әрі болашағы зор ғылыми ізденіс бағыты болып табылатыны сөзсіз. Екіншіден, бұл үнемі зерттеліп жүрген таптаурын мәселелерден шығып, жаңа, тың бағыттар іздеудің жолы, үшіншіден, бұл егемен еліміздегі қалалардың мәдени-тілдік құрылымын айқындауға көмектеседі, соның ішінде қалалық тілдік кеңістіктегі мемлекеттік тіл – қазақ тілінің орны мен ролін, болашағын талдауға, болжамдауға мүмкіндік береді, себебі **қазақ тілінің бүгінгі жағдайы мен болашағы оның қаншалықты қалалық (урбонизациялық) тіл болып, қаланың әлеуметтік-коммуникативтік кеңістігінде қолданысқа ие болуымен тығыз байланысты.** Егер ол қаланың тілдік микро кеңістігіне кең қанат жаймаса, таралмаса, қазақтың сөздері, атаулары барлық қалалықтар еркін пайдаланатын, қолданыста бұрмаланбайтын, басқа тілдік топтардың негативтік қатынасын шақырмайтын ономастикалық бірліктерге айналмаса, ол ешқашанда толық қанды мемлекеттік тіл бола алмайды және көптеген қазақ тілінің қарсыластары айтып жүргендей, аудандық болмаса ауылдық ономастикалық кеңістіктен әрі таралмайды. Себебі ауыл мен аудандарда атауларды қазақыландыру құбылысы кең қанат жаюда және ол атаулардың сол ортаға сіңіп, кең тарап кетеріне ешқандай да күмән жоқ, бірақ қаладағы жағдай мүлдем басқаша және оның өзіндік субъективтік әрі объективтік себептері баршылық.

Қалалық ономастика кең диапазонға ие құбылыс. Оған көше атаулары, шағын аудандар, әлеуметтік-мәдени құрылымдар (мектеп, аурухана, балабақша және т.б) атаулары сияқты көп нәрселер енеді. Осының бәрі қалалық әлеуметтік-кеңістіктегі тіл құбылысын қамтиды. Бірақ біз үлкен құбылыстың бір ғана саласын – қаладағы іскер кәсіпорындар, жалпы экономикалық іскерлікпен, кәсіпкерлікпен байланысты атауларды қарастырғымыз келеді. Бұл бағыт – қазір «эргоурбонимдер» деген атау алған тілдік, лингвомәдени зерттеу саласы болып табылады. Атау екі сөзден құралады, ол «эрго» – грекше «ergon» – жұмыс және түбірі «қала» сөзінен тараған «урбоним» сөздерінен құралған. Эргонимдер дегеніміз – іскерлікпен, кәсіпкерлікпен байланысты, жарнамалық сипаттағы атаулар болып табылады. Бұл терминді енгізген зерттеуші ретінде ресейлік филолог Р.И.Козлов саналады. Осы салада тағы бір зерттеуші Ю.В.Вайрах есімі де алғашқылардың бірі ретінде танымал. Соңғы аталған зерттеушінің пікірінше:

«Эргоурбонимы как знаки лингвокультуры в полной мере дают представление об обычаях, традициях, системе ценностей и образе жизни, усвоенных человеком как членом городского лингвокультурного сообщества» [1, 344]. Демек, біздегі эргоурбонимдер де қоғамдағы қалыптасқан мәдени, тілдік, дүниетанымдық қайшылықтар мен құбылыстардан хабар беруге тиісті, міне, осы саладағы зерттеулердің маңызы да осында. Соңғы кезде Мадиева Г.Б., Борибаева Г.А. сияқты қазақстандық зерттеушілер де осы бағытта жұмыстар жүргізіп жүр.

Ұлттық тіл мен ділдің (менталитет) қалалық лингвомәдени кеңістікке ену, оны игеру жағдайын қазіргі заман үшін аса маңызды болып табылатын бизнес, кәсіпкерлік саласы бойынша зерттеу маңызды тілдік ақпарат көзі болып табылады. Осы тұрғыдан еліміздегі экономикасы дамыған, шетелдік инвесторлар кең тараған қала ретінде – Атырау қаласының эргоурбонимдері ерекше орын алатыны сөзсіз. Бұл облыс халқы негізінен қазақ халқы болып келетін аймақтардың бірі болып табылады, бірақ соған қарамастан эргоурбонимизм тұрғысынан тілдік құрылымы мүлдем басқа көрініске ие болып келеді. Қаладағы эргоурбонимдерді бірнеше салаға бөлуге болады: сауда-саттық орындар, қызмет көрсету орталықтары, фирмалар, кіші кәсіпорындар және т.б. Осы жерде олардың қалалық тілдік кеңістіктегі орын алу, көріну түрлері: мандайшалар, жарнамалар, боннерлар және т.б. Жалпы түрде Атырау қаласының эргоурбонимдік номинациялар номенклатурасын мынандай деңгейге бөлуге болады:

1. Халықаралық эргоурбонимдер;
2. ТМД көлемінде туындағандар;
3. Шығыстық тілдік мәдени сипаттағылар;
4. Қазақстандық немесе автохтондық эргоурбонимдер.

Енді тілдік жасалу жолдарына келер болсақ, бұларды қазақы немесе ұлттық нақыштағы, таза орысша, орысша-ағылшынша, таза ағылшынша, қазақша-орысша, қазақша-орысша-ағылшынша және түрікше, түрікше-ағылшынша деп айыруға әбден болады. Ал мазмұн-мағынасы жағынан жеке сөздерден құралғандар, туынды сөздер, жергілікті аудан, көше атауынан құралғандар, әлемдік брендтер, басқа тілден алынғандар болып бөлінеді. Осы жерде айта кету керек, зерттеушілер эргонимдерге байланысты мынандай тұжырым жасайды: «Если топонимы и урбанонимы приобрели ярко выраженный автохтонный национальный колорит, то эргонимы (названия объектов прагматического характера) полиязычны по своему происхождению, открыты для заимствований, динамичны, не подвержены строгому нормированию, быстротечны» [2, 14]. Атырау қаласының ономастикасынан да біз осы тұжырымның шындығын байқаймыз.

Енді қала көлеміндегі іскерлік атауларды жүйелеп көрсек, облыстың мұнай-газ өндірісі ошағы болуына байланысты түбірі мұнай мен газдан құралған эргонимдер болып келетіні ешқандай талас тудырмайтын әлеуметтік, тілдік заңдылық және олардың ішінде шетелдік, аралас тілді номинациялардың да мол болуы сұрақ тудырмаса керекті. Мысалы, «*Теңіз шевройл*», «*Трансойл*», «*Казтрансойл*», «*Казнефтегазсервис*» сияқты атаулар бүкіл елімізге, тіпті шетелге белгілі эргоурбонимдер, олар бір жағынан қазақ халқын, елді, жергілікті атауларды танытушы бренд сияқты эргоурбонимдер деуге болады.

Әрине, мемлекет құрушы ұлт – қазақ халқының ана тіліндегі атаулар да өз орнын тапқан. Ол атауларды «эргоетноним» немесе «урбоэтноним», болмаса толықтай «этноэргоурбоним» деуге де болады. Этнонимдердің ішінде қазақ

халқының әлі де сақталып отырған дәстүрінен туып отырған ру атауларынан шыққан этноэргорбонимдердің жиі кездесуі назар аудартады. Мысалы, «*Адай Петролеум Компани*», «*Тама*», «*Бегіс*», «*Арғын*» дүкендері және т.б.

Эндемиялық, яғни жергілікті топонимдерден құралған атаулардың ішінде Атырау, Каспий, Теңіз, Орал, Жайық, Ембі (көбіне орысша «Эмба») топонимдерінен құралғандар да жиі кездеседі. Мысалы,

«*Абис Атырау*», «*Атырау монтаж сервис*» ЖШС, «*Атырау жылстрой индустрия*», «*Атырау нефтегаз маркет*», «*Атырау болашақ LTD-ТОО*» «*Каспий ойл монтаж*», «*Каспиан проджект сервисес-ТОО*», «*Каспий строй контракт-АО*», «*Тенгиз нефтестрой-АО*», «*ОралГазСервис*» ЖШС, «*Жайық Бетон Инвест*» ЖШС, «*Жайық LTD-ТОО*», «*Эмба нефтекайрат*», «*Эмбаведьойл*».

Географиялық аймақтық атаудың ішінде Евразия, Евро, Азия, Батыс сөздері де кеңінен қолданылады: «*Евро-Азия эйр-АО*», «*Евротранзит плюс-ТОО*», «*Азия-Вектор*», «*Азиясеть.kz.*», «*Батыс техносервисиз ТОО*», «*Батыс СИМ*»,

Еліміздің басқа аймақтарының атауларынан құрылған номинациялардың ішінде іскерлік қатынаста Астананың орны бөлек екені байқалады: «*Астана элитстрой*», «*Астана-Финанс*», сонымен қатар «*Алатау-Авто спец техника*», «*Қапшағай горстрой*», «*Қапшағайтяжстрой*» деген атаулар бар.

Қалада басқа тілдегі атаулардың көптігі назар аудартады, негізінен олар орыс, ағылшынша және түрік тілінде. Орыс тіліндегі атауларды айтпастан бұрын ағыл-шын және түрік тіліндегі эргонимдерге тоқталайық. Жалпы шетелдік атаулардың үлкен іскерлік топты құрайтынын айта кеткен жөн: «*Columbus travel*», «*Kart blansh*», «*Имидж*», «*Дизайн бюро*», «*Люкс*», «*Альянс полис*», «*Онур Трэвел*» және т.б. Шетелдік атаулардың «*Caspian offshore*», «*Vita dent*», «*Moody International*», «*Aguatropik*» сияқты латын әрпімен жазылғандарымен қатар кириллицамен жазылғандары да көп: «*Аджип Казахстан Порт Каспиан Оперейтинг Компани Н.В.*», «*Тодини коструциони дженерали С.П.А.*» «*Уорли Парсонс Казахстан*», салон «*Перина Перони*» тәрізді көптеген компания атауларын кездестіруге болады. Іскерлік саласында, соның мұнай өндірісінде, оған қызмет етуде түрік компанияларының да үлесі жоғары, сондықтан түрікше номинациялар да өте жиі кездеседі. Мысал үшін мыналарды ғана атап кетуге болады: «*Gate иншаат таахают санайи ве тиджарет*», «*Синам Иншаат*» ЛТД, «*Эко иншаат ве тиджарет лимитед ширкети*», «*Хайтек иншаат*» және т.б.

Ал банк саласы сияқты ірі бизнес құрылымдарда ұлттық атаулардың өте аздығы назар аудартады, оны банк атауларын жай ғана тізіп шығудан байқауға бол-ады: «*БТА*» (Банк *Тұран-Әлем*), «*Каспийский банк*» (аймақтық атау деуге болады), *Метрокомбанк*, «*АТФ*», «*Центр КредитБанк*», «*Альянс банк*», «*Евразийский банк*», «*Казкоммерцбанк*», «*Позитивбанк*», «*Цеснабанк*», «*Сбербанк России*», «*Народный банк*» (көбіне латын әрпімен HALYK BANK деп жазылады), тек қана «*Темір банк*», «*Нұр банк*» таза қазақы атауға ие. Адам есімдерінен құралған антропонимдік атаулар да іскерлік номинацияда көп. Бұлардың көбі меншік иелерінің туыстарының, қазақ туыстық қатынасынан туған белгілі ата-бабаларының немесе тарихқа белгілі адамдардың есімдері болып келеді. Мысалы, қалада «*Алтынай*», «*Ай-жан*», «*Әл-Фараби*», «*Жамбыл*», «*Шаңырақ*», «*Қызыл жар*», «*Жайнар*» мейрамханалары, ЖШС «*Мәтен*», «*Адал*» Сауда үйі, «*Сұлтан би*» және т.б. этноэргорбонимдер кездеседі. Сонымен қатар «*Қыз жасауы*» сияқты ұлттық дәстүрге байланысты арнайы дүкендер де бар.

Көптеген эргоурбонимдер мифологиялық, наным-сенімдік дүниетанымнан туған, мысалы, «Гермес», «Аманат Иншуранс» (сақтандыру компаниясы), «Сәттілік», «Молшылық», «Олжалы», «Бірыс», «Береке», болмаса такси қызметін көрсететін орындар «Сұңқар», «Такси Тұлпар», «Такси Жорға» деген әдемі қазақы атауларға ие.

Этнонимдердің ішінде мағынасы жабық түрлері де, ашықтары да бар, «У Гаджи», «У казаха», «У Айгуль», «У Петровны», «Адана», «Иверия», «Фирма Родник», «Василец». Бұл атаулардың ерекшелігі белгілі бір ұлттық нышаннан хабар беруінде.

Сонымен бірге тарихи атаулар да, соның ішінде қаланың бұрынғы атауы да жиі кездеседі, мысалы, «Гурьевснаб-АО», «Аптека на Гурьевской», «Такси Гурьев».

Сондай-ақ екі тілден құралған гибрид атаулар да жиі кездеседі. Мысалы, «Арба Сервис» (автокөлік оңдау орны), «Ак сункар курылыс сервис», «Қазсаудашина», «Заманквантор», «Батыр секьюрти», «Шебер-Мастер» дүкені және т.б. Іскерлік саласындағы маңызды бағыттың бірі шаштараздар мен сұлулық салондар атауларына талдау жасау арқылы эргоурбонимдердің кең тараған жүйесін көре аламыз. Оларды гендерлік тіл жағынан қарайтын болсақ, негізінен әйел есімдерінен құралғанын байқауға болады. Соның ішінде «Асель», «Макпал», «Баян-сұлу», «Жанар», «Бақыт», «Илона», «Камилла», «Диана», «Вэлла» сияқты есімдермен қатар «Золушка», «Имидж», «Персона», «Балдырған», «Байтерек», «Пирамида», «Чародейка», «Эксклюзив», «Интер-Бьюти», «Нефертити», «Шарм», «Жайық қызы», «Сәнді», «Batlurfly», «Эффект», «Vin Азия» тәрізді бірнеше тілдегі, әртүрлі лингвомәнді атаулар да бар. Қазіргі кезде қалада көбейіп отырған жеке стоматологиялық клиникалар да өзге тілдік атауларға көбірек ие, әрине, бұл да орыс, ағылшын тілді іскерлік топты өзіне тарту үшін істелгені сөзсіз. Мысалы, «Доктор стом», «Улыбка», «Смагул Дент», «Люкс», «Venta dent» және «Анар» т.б.

Қаладағы іскерлік сала атауларын топтастырып, жүйелеп қарайтын болсақ ірі өндірістер: мұнай, газ өндірісі мен оларға қызмет ету саласында шетелдік атаулардың көптігін байқаймыз, себебі, бұл бағытта шетелдік инвесторлар, жұмыс істеуші компаниялар көп болып келеді, ал басқа бағыттарда, мысалы, компьютерлік техника сату, оған қызмет көрсету сияқты бағытта орыс тілінің кең қолданыс тапқаны байқалады. Этноэргоурбонимдердің супермаркеттерде, дүкендерде, балабақша, мейрамхана, базар, шаштараз сияқты кәсіпкерлік саласында мол екені көзге түседі. Мысалы, қаладағы ірі сауда орталықтары (базарлар) «Дина», «Көктем», «Мұрагер», «Мерей», мал базары «Тума» деп аталады.

Осы жерде атап кетуге болатын факт этноэргоурбонимдердің бірнеше өзіндік ерекшелігі де бар екендігі:

- 1) антропонимдердің көптігі, ру атаулары қолданылуы;
- 2) қазақтардың ішінде ауылдан миграция жасағандардың көп болуына байланысты өздерінің туған, өскен жерлерінің атауын жиі қолдану байқалады, бұл «ауылдас», «аудандас» сияқты микро жерлестік топтардың шартты бөлінісінен хабар береді;
- 3) бұл этно номинациялардың кеңістік тұрғысынан қала маңында немесе жаңадан салынған мөлтек аудандарда жиірек кездесетіні байқалады. Оған керісінше орысша немесе ағылшынша атаулар қаланың орталық көшелерінде жиі кездеседі, олардың қала шетіндегі, негізінен қазақтар қалың тұратын

жерлерде кездесуі оғаш болып көрінеді. Этнонимдік тұрғыдан қазақ сөзінен туындағандар сирек, көбіне олар «шығыс», «азия» деген сөздермен алмасады. «Қазақ» сөзі көбіне үлкен іскерлік, халықаралық компания, мемлекеттік мекеме атауларында жиі болады. Осының бәрі лингвомәдени тұрғыдан құндылықтардан, салт-дәстүрден хабар береді. Осымен қатар меншік иелерінің, олардың меншік түріне қарамастан атау таңдауда белгілі бір қағидаларға сүйенгенін де байқауға болады. Соның ішінде, әрине, біраз атаулар аймақта көптеп тұратын шетелдіктерді тарту үшін қойылған, ал кейбір атаулар иелерінің мәдени, салт-дәстүр, дүниетаным ұстанымдарынан туған, олардың мәдени, дүниетаным деңгейінен хабар береді, мысалы, олардың шыққан жерінен, рулық, ауылдық-мекендік түбірінен ақпарат береді. Бұл да ХХІ ғасырда жаппай жүріп жатқан қазақтардың қалаға миграциясы сияқты тенденцияның бір көрінісі болып келеді. Соның ішінде, ұлттық, тілдік құндылықтардың өз ролін ойнағаны сөзсіз. Қорыта келгенде, бір ғана Атырау қаласының іскерлік орындары, мекемелер атауы – эргоурбонимдерге қысқаша шолу жасаудан бірнеше заманауи тенденцияларды көреміз, олар қаланың тілдік кеңістігінің үш-төрт деңгейін көрсетеді, ұлттық тілде, ресми тіл әрі ТМД халықтарына кең тарған орыс тілінде және әлемдік іскерлік қатынас тілі – ағылшын тілінде, бізде іскер топтары әр салада кең тараған туыстас түрік тілінде, сонымен қатар қалада тұратын ұлттық мәдени орталықтар өкілдері, басқа да ұлттар тілінде аздаған атаулар бар екендігін атап кеткен жөн. Сондықтан Атырау қаласы жаһандық іскерлік, мәдени қарым-қатынастардың көрінісін беретін заманауи қала болып табылады деуге болады, бірақ мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінің аясы іскерлік атаулар саласында әлі де тарлығы, өзге атаулардың тым басымдығы назар аудартады. Қазақ тілі және оның болашағы үшін оның маңызы қандай екенін осы мақаламыздың басында айтып кеткенбіз. Сондықтан бұл тенденциялар осы бағытта жұмыс істейтін арнаулы мемлекеттік орындар мен жеке кәсіпкерлер, мекемелер, билік орындары үшін тек жай ғана лингвистикалық номинация немесе жарнама ғана емес, мемлекеттік, азаматтық, ұлттық патриоттық деңгейдегі мәселе болып табылатынын ескерген жөн деп санаймыз. Қаладағы әлеуметтік-коммуникативтік кеңістіктегі тілдік бәсекелестікке төтеп берген жағдайда ғана қазақ тілі толыққанды мемлекеттік тілге айналудың бір мүмкіншілігін жеңіп алады деп есептейміз.

Ал жалпы алғанда, урбонимдерді, соның ішінде эргоурбонимдерді Қазақстан топонимикасының эволюциясын көрсететін ономастиканың саласы деуге әбден болады және оның қазіргі жаһандық дәуірмен астарлас болып табылатын мән-мағынасы кең көлемдегі лингвомәдени, когнитивтік зерттеулерді қажет ететіні сөзсіз.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- [1] Вайрах Ю.В. Этнокультурная информативность эргоурбонимов // Социально-гуманитарные знания. – №5. 2008. – 55 с.
- [2] Мадиева Г.Б., Борибаева Г.А. Ономастика современного города // Городской ономастикон: Матер.международ.научно-теор. онлайн-семинара. –Издательство ВГСПУ, «Перемена», 2015. – С.12-17.